

ВИВЧАЄМО ДОСВІД

УДК 378.046.4

О. С. НАГОРІЧНА

ПІСЛЯДИПЛОМНА ПІДГОТОВКА ПРАЦІВНИКІВ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ОРГАНІВ МІНДОХОДІВ УКРАЇНИ

Обґрунтовано необхідність внесення змін у систему післядипломної підготовки працівників територіальних органів Міністерства доходів і зборів України, формування неперервного навчання, побудованого на інноваційних підходах у підвищенні їх кваліфікації, зокрема, на використанні слайд-презентацій, відеолекцій, електронних бібліотек. Розглянуто можливості розвитку системи безперервного професійного навчання висококваліфікованих кадрів з використанням програмно-інформаційного комплексу «Електронний навчально-методичний кабінет» для працівників територіальних органів Міндоходів.

Ключові слова: післядипломна підготовка працівників територіальних органів Міндоходів України, технології, корпоративні тренінги.

О. С. НАГОРИЧНАЯ

ПОСЛЕДИПЛОМНАЯ ПОДГОТОВКА РАБОТНИКОВ ТЕРРИТОРИАЛЬНЫХ ОРГАНОВ МИНДОХОДОВ УКРАИНЫ

Обоснована необходимость внесения изменений в систему последипломной подготовки работников территориальных органов Миндоходов Украины, формирования непрерывного обучения, построенного на инновационных подходах в повышении их квалификации, в частности, на использовании слайд-презентаций, видеолекций, электронных библиотек. Рассмотрены возможности развития системы непрерывного профессионального обучения высококвалифицированных кадров с использованием программно-информационного комплекса «Электронный учебно-методический кабинет» для работников территориальных органов Миндоходов.

Ключевые слова: последипломная подготовка работников территориальных органов Миндоходов Украины, технологии, корпоративные тренинги.

O. S. NAHORICHNA

POSTGRADUATE TRAINING OF THE EMPLOYEES OF THE TERRITORIAL BODIES OF UKRAINE'S REVENUE MINISTRY

The article substantiates the need for changes in the system of postgraduate training of the territorial bodies of Ukraine's Revenue Ministry, the formation of life-long learning based on innovative approaches of improving their skills, particularly in the use of slide presentations, video lectures, and digital libraries. The possibilities of the continual training of highly qualified personnel using software and information complex «Electronic educational and methodical room» for the employees of the Territorial Bodies of the Ukraine's Revenue Ministry.

Keywords: postgraduate training of the employees of the territorial bodies of the territorial bodies of Ukraine's Revenue Ministry, technologies, corporate trainings.

На виконання указу Президента України «Про деякі заходи з оптимізації системи центральних органів виконавчої влади» від 24 грудня 2012 р. № 726 утворено Міністерство доходів і зборів України (далі – Міндоходів) шляхом реорганізації Державної митної служби України (ДМСУ) та Державної податкової служби України (ДПСУ).

В умовах реформування одразу постає питання кадрового забезпечення новоутвореного міністерства та перепідготовки і підвищення кваліфікації фахівців. У постанові уряду України від 9 січня 2013 р. № 14 встановлено, що гранична чисельність працівників територіальних органів Міндоходів становитиме 62956 осіб. Таким чином, виникає необхідність забезпечення безперервної освіти одного з найбільшого за кількістю, порівняно з іншими міністерствами, працівників новоутвореного міністерства.

Враховуючи обмежені терміни перехідного періоду та значну кількість працівників, на нашу думку, найбільш ефективними є інноваційні підходи у підвищенні кваліфікації працівників територіальних органів Міндоходів, зокрема, використання слайд-презентацій, відеолекцій, а також електронних бібліотек.

Застосування інтерактивних методів навчання та використання електронних бібліотек розглядалося вченими переважно для підготовки майбутніх фахівців: М. І. Дичківська, Л. А. Медвідь, В. М. Федорчук, А. Є. Заволодько, М. Р. Кагаловський, О. Н. Могіленко, М. А. Стрельбицький, Г. К. Селевко, І. С. Ясенов та ін. Одночасно потребує дослідження питання щодо запровадження інноваційних підходів у післядипломну підготовку працівників територіальних органів Міндоходів.

Мета статті – обґрунтувати необхідність внесення змін у систему післядипломної підготовки працівників податкової та митної служб в умовах їх реформування у Міндоходів, зокрема, використання слайд-презентацій, відеолекцій, електронних бібліотек, а також впровадження дистанційної форми навчання на прикладі ДМСУ.

Рівень якісного складу кадрів керівників і фахівців багато в чому визначає і рівень ефективності функціонування тієї чи іншої системи, оскільки від особистих якостей, загальноосвітнього і кваліфікаційного рівня цих працівників залежать якості прийнятих рішень і результати їх реалізації [1].

Післядипломна освіта працівників територіальних органів Міндоходів здійснюється з метою задоволення індивідуальних потреб фахівців в особистому та професійному зростанні, підвищення їх конкурентоспроможності відповідно до суспільних потреб, а також забезпечення потреб держави у кваліфікованих кадрах високого рівня професіоналізму та культури, здатних компетентно і відповідально виконувати фахові функції, впроваджувати нові технології, сприяти подальшому соціально-економічному розвитку суспільства [2].

Належний професійний рівень працівників митної служби України забезпечувався завдяки наявності системи професійної освіти у сфері державної митної справи, яка включає:

- 1) підготовку фахівців з вищою освітою;
- 2) перепідготовку працівників митної служби;
- 3) підготовку наукових та науково-педагогічних кадрів;
- 4) підвищення кваліфікації працівників митної служби;
- 5) організацію навчання працівників митної служби без відриву від роботи [Митний кодекс України, ст. 575].

Система підвищення кваліфікації працівників митних органів створена з метою задоволення потреби ДМСУ у високопрофесійних та висококультурних працівниках, здатних компетентно і відповідально виконувати управлінські функції, впроваджувати новітні соціальні технології, сприяти інноваційним процесам.

Основним навчальним закладом післядипломної освіти, а саме підвищення кваліфікації в митній службі, є Хмельницький центр підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів ДМСУ. Його навчальні кабінети оснащено проекційним і мультимедійним обладнанням, фото- та відеоапаратурою, копіювальною технікою, що сприяє виготовленню високоякісних інформаційно-методичних матеріалів для проведення навчальних занять.

Враховуючи, що «освітні стандарти швидше змінюються, ніж знижуються» [3], вагомою складовою концепції неперервного навчання є інноваційні підходи у підвищенні кваліфікації працівників митних органів, зокрема, використання слайд-презентацій, відеолекцій, та електронних бібліотек.

Можливості використання слайд-презентацій настільки широкі, що дозволяють викладачам моделювати будь-які стандартні/нестандартні ситуації під час розгляду навчального матеріалу.

Найбільшими перевагами слайд-презентацій є:

- можливість одночасного використання текстового матеріалу та анімації чи схем;
- увага слухачів протягом більш тривалого часу зосереджена на отриманні необхідної інформації;
- на слайдах подається лише основний матеріал, що концентрує увагу слухачів;
- довільний вибір темпу подання інформації викладачем;
- враховується рівень підготовки кожної окремо взятої групи, оскільки викладач може давати короткі або більш поширені пояснення чи коментарі;
- теоретичні питання пов'язуються з практичними аспектами діяльності митних органів;
- слухачі мають змогу під час лекції складати опорні схеми чи роздрукувати або зберегти на інших носіях інформації необхідний матеріал після проведення заняття;
- перевіряється та оцінюється рівень засвоєння навчального матеріалу;
- можливість використання слайд-лекцій для самостійної підготовки тощо.

Останнім нововведенням стали коментовані викладачами слайд-презентації для забезпечення підвищення кваліфікації як без відриву від роботи безпосередньо у митних органах, так і для дистанційної форми чи самопідготовки. Фактично слухач, відкривши слайд-презентацію, переглядає її та слухає пояснення викладача, який коментує зазначену на слайді інформацію.

Така інновація забезпечує ефект присутності слухача на лекційному занятті, але при цьому дозволяє переглядати слайд-презентацію необхідну кількість разів, зупинятися на тих питаннях, які потребують особливої уваги або навіть знайти надану інформацію в короткій формі у повнотекстовому нормативному документі.

Одним з недоліків такої форми подання інформації є те, що при внесенні змін у нормативно-правові акти з тих чи інших питань митної справи, які розглядаються у коментованих слайд-презентаціях, необхідно вносити зміни і у зазначені матеріали та вчасно повідомляти про це слухачів.

Підвищення кваліфікації у Хмельницькому центрі ДМСУ відбувається також за дистанційною формою, для впровадження якої вперше в митній системі розроблено програмно-інформаційний комплекс дистанційного навчання для усіх категорій слухачів [5].

Вимоги наказу Міністерства освіти і науки (МОН) України «Про затвердження Положення про дистанційне навчання», прийнятого у 2013 р., фактично співпадають з тими напрацюваннями, які здійснювалися у ДМСУ в попередні роки та підтвердили правильність обраного курсу на інтенсивність та інноваційність у підвищенні кваліфікації працівників митних органів України. Так, відповідно до зазначеного наказу МОН України під дистанційним навчанням розуміється «індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій» [4].

У наказі ДМСУ України дистанційне навчання – це цілеспрямований процес інтерактивної (діалогової) взаємодії викладачів і слухачів між собою з використанням засобів навчання незалежно від їх розміщення в просторі й часі. Таким чином, процес навчання за дистанційною формою потребує інтенсивної та різнопланової взаємодії між усіма учасниками навчально-виховного процесу.

З цією метою та для підвищення якості навчання викладачами Хмельницького центру розроблено комплект навчально-методичного забезпечення, до якого входять: електронні навчально-методичні матеріали (систематизований текстовий матеріал, тематичні презентації, аудіо- та відеозаписи; навчальні завдання; додатковий матеріал), блоки письмових завдань, що надсилаються засобами електронної пошти, а також списки додаткової літератури та посилань на інші інтернет-ресурси для поглиблення знань з предмета. Письмові завдання після перевірки викладачами повертаються слухачам, які мають змогу ще раз переглянути недостатньо засвоєний матеріал, враховуючи допущені помилки..

Слухачі мають змогу отримати від викладачів центру консультації у телефонному та он-лайн режимі, засобами електронної пошти, на форумі центру.

Обов'язковим елементом дистанційної форми навчання є і встановлення зворотного зв'язку шляхом анкетування слухачів, які завершили навчання. Анкетування дозволяє виявити побажання слухачів щодо способів отримання інформації та навчальних матеріалів, методичного забезпечення, необхідності технічного переоснащення митниць, враховуючи необхідність роботи з новими інформаційно-комп'ютерними програмами тощо. Анкети аналізуються, а за наслідками аналізу приймаються відповідні рішення з метою удосконалення навчального процесу.

Враховуючи необхідність наукового обґрунтування впровадження інноваційних підходів у післядипломну підготовку працівників митних органів, Державний науково-дослідний інститут митної справи спільно з Хмельницьким центром у 2012–2013 рр. виконує науково-дослідну роботу «Впровадження в систему безперервного професійного навчання працівників митних органів ДМСУ програмно-інформаційного комплексу (ППК) «Електронний навчально-методичний кабінет» [6]. Метою цієї роботи є сприяння розвитку системи безперервного професійного навчання висококваліфікованих кадрів у ДМСУ на основі запровадження інноваційних технологій.

Планується, що ППК «Електронний навчально-методичний кабінет» як програмний продукт і універсальна дидактична база забезпечуватиме:

- корпоративну підтримку та супровід системи підвищення кваліфікації посадових осіб ДМСУ за усіма формами навчання;
- умови самореалізації працівників митних органів і спеціалізованих митних установ як фахівців митної справи;
- трансформацію паперових засобів навчання в телекомунікаційні;
- подальше реформування та модернізацію системи підвищення кваліфікації посадових осіб ДМСУ, розробку та вдосконалення освітніх інформаційних ресурсів з інтегруванням їх у відомчу телекомунікаційну мережу, що дасть змогу суттєво підвищити: ефективність використання інформаційних ресурсів підтримки та супроводу безперервної системи підвищення кваліфікації кадрів служби, комплексів тестування знань та періодичного оцінювання результатів професійної діяльності працівників за відповідними категоріями спеціальностей, у т. ч. для представників митних брокерів, уповноважених економічних операторів та посадових осіб митних органів, що здійснюють одноосібний митний контроль та оформлення товарів, які переміщуються через митний кордон України.

Додатковим мотивуванням наукового дослідження є необхідність удосконалення мережевої системи підтримки і супроводу підвищення кваліфікації працівників митних органів без відриву від роботи з використанням ППК «Електронний навчально-методичний кабінет» як постачальника масиву навчально-методичної та нормативно-законодавчої інформації, інтегрованої у відомчу електронну автоматизовану інформаційну систему.

ППК «Електронний навчально-методичний кабінет» складається з основних та допоміжних розділів.

Його основні розділи:

- нормативна база;
- навчально-методичне забезпечення і тези лекцій;
- навчання працівників, уперше прийнятих на державну службу в митних органах;
- всесвітня митна організація.

Іноземна мова:

- англійська мова за професійним спрямуванням (тестування, термінологічний словник, граматичний довідник, навчальні матеріали й ін.);
- німецька мова за професійним спрямуванням тощо.

Новини.

Особливо популярним у 2012 р. був розділ «Іноземна мова», що актуалізувалося в зв'язку з необхідністю підвищення рівня знань або опанування іноземною мовою працівниками митних органів з нагоди проведення чемпіонату Європи з футболу в Україні. Навчальний матеріал розподілено на три кейси: вступ до курсу, загальнорозмовна тематика, фахово-професійна тематика. Розробка матеріалів потребувала від викладачів знань основних

обов'язків працівників митних органів за напрямками діяльності, професійної термінології, гнучкості у виборі матеріалу, ретельної обробки змісту тощо.

Зворотній зв'язок між викладачами та слухачами свідчить про правильність обраного шляху стосовно запровадження інноваційних підходів у підвищенні кваліфікації працівників митних органів.

Проте в умовах реформування постає питання щодо вимог до працівників територіальних органів Міндоходів. Оскільки працівники податкової та митної служб нині переходять у статус працівників цього міністерства, необхідно визначити, хто буде їх навчати, які встановити вимоги до знань, умінь, навичок працівників.

Враховуючи, що, з одного боку, система підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації передбачає наявність універсальних знань, умінь та навичок, а з іншого – надзвичайно швидкі темпи оновлення нормативної бази, опанування на належному рівні однією людиною основ податкової та митної складової здається нам неможливим. Тому в таких умовах необхідно для кожної посади чітко встановити, які компетентності повинен мати працівник, аби обійняти ту чи іншу посаду. Якщо ж це буде опис загального характеру, наприклад, «повинен знати законодавство з питань державної митної та державної податкової справи...», то очікуваного позитивного ефекту не буде, оскільки це призведе передусім, до підвищення рівня тривожності та невдоволення собою працівниками, і як наслідок – до зниження ефективності роботи, допущення в ній суттєвих недоліків.

Постає чимало питань до розроблення професійних програм, навчально-тематичних планів з урахуванням змін у нормативно-правовому забезпеченні. Так, проектом Положення про післядипломну освіту у сфері вищої освіти України [2] передбачається, що основними завданнями післядипломної освіти є:

- поглиблення, розширення, оновлення знань, умінь, навичок і компетентностей фахівців відповідно до досягнень науково-технічного прогресу та вимог ринку;
- удосконалення професійної майстерності та розширення фахової компетенції;
- сприяння інноваційному розвитку особистості, її здатності адаптуватись до умов стрімко змінного суспільства;
- стимулювання потреби у загальній та професійній самоосвіті;
- формування потреби особистості в інтелектуальному, культурному і духовному розвитку, орієнтації особи на збереження та примноження гуманістичних суспільних цінностей;
- сприяння формуванню громадянської позиції особи, здатності до життя в умовах сучасної цивілізації, демократичного розвитку суспільства.

Враховуючи, що функції Міндоходів міститимуть, крім нових, і ті, що були властиві ДМСУ та ДПСУ, вимоги до працівників зростатимуть. Адже основні нормативні документи, які регулюють діяльність того чи іншого органу влади, є обов'язковими до вивчення його працівниками. Наприклад, до реформування чинними були (і поки що залишаються) Митний та Податковий кодекси. Працівники митної служби ретельно вивчали положення Митного кодексу України та ознайомлювалися з Податковим кодексом. Час навчання обмежений, тому збільшення кількості годин на одну тему автоматично призводить до зменшення на іншу. У такому випадку необхідно чітко визначити тематику навчання та відповідно розподілити кількість годин на її опанування.

Актуалізується також питання підготовленості викладачів до нових умов. Під час підвищення кваліфікації працівників митних органів активно використовували міждисциплінарні зв'язки при вивченні будь-якої теми, оскільки під час здійснення митного контролю та митного оформлення враховується комплекс показників для прийняття того чи іншого рішення. Фактично викладачі змушені були опанувати митну справу не за частковим спрямуванням, а комплексно, що насправді є нелегким завданням.

У нових умовах використання ПК «Електронний навчально-методичний кабінет» здатне забезпечити інформацією як працівників митних органів, так і податкових за умови змістового наповнення з податкової тематики.

У подальшому системне впровадження інноваційних технологій за прикладом ДМСУ в систему післядипломної підготовки працівників Міндоходів сприятиме зміцненню кадрового

потенціалу і дозволить продовжити формування інтегрованого інформаційно-освітнього середовища.

Отже, пошук ефективних методів удосконалення післядипломної підготовки працівників територіальних органів Міндоходів України триває. Тільки спільними зусиллями та колективною відповідальністю зможемо перейти у професійній підготовці на більш високий щабель інтелектуального розвитку і викладачів, і слухачів, враховуючи сучасні вимоги неперервної освіти, та забезпечити належний рівень професіоналізму та компетентності працівників територіальних органів міністерства.

У подальшому пропонується розробити та затвердити порядок організації професійного навчання працівників Міндоходів України та використовувати розроблений ППК дистанційного навчання в інтегрованому інформаційно-освітньому середовищі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шкатула В.И. Настольная книга менеджера по кадрам / В. И. Шкатула. – М.: НОРМА – ИНФРА, 1999. – 110 с.
2. Положення «Про післядипломну освіту у сфері вищої освіти України». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mon.gov.ua/ua/activity/education/higher-education/normativno_pravova_baza
3. Резолюція ПАРС № 874 (1987) «Про якість і ефективність шкільної освіти». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.coe.kiev.ua/docs/pase/res874\(87\).htm](http://www.coe.kiev.ua/docs/pase/res874(87).htm)
4. Про затвердження Положення про дистанційне навчання: наказ Міністерства освіти і науки України від 25.04.2013 р. № 466. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.Ua/laws/show/z0703-13/paran18#n18>
5. Про затвердження Положення про дистанційне навчання в системі професійної підготовки працівників Державної митної служби України: наказ ДМСУ від 12.03.2009 р. № 222. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.center.km.ua/images/gallery/articles/normative/N0222.pdf>
6. Наказ ДМСУ від 22.01.2013 р. № 23 «Про затвердження Тематичного плану науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт на 2013 рік». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dndims.com/research/research-2013>.

УДК 378: 004

І. М. ГРОД, О. Й. КАРАБІН

ВИКОРИСТАННЯ НОВІТНІХ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ІНФОРМАТИКИ

Показано деякі особливості застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій в індивідуалізації навчання майбутніх фахівців з інформатики у вузах. Охарактеризовано завдання, що ставляться в зазначеному процесі. Розкрито сутність уміння студента працювати з комп'ютером. Вказано, які основні освітні проблеми вирішуються із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій.

Ключові слова: фахівець, навчання, комп'ютер, інформаційно-комунікаційні технології.

И. Н. ГРОД, КАРАБИН

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СОВРЕМЕННЫХ ИНФОРМАЦИОННО-КОМУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ИНДИВИДУАЛИЗАЦИИ ОБУЧЕНИЯ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ ПО ИНФОРМАТИКЕ

Рассмотрены некоторые особенности использования современных информационно-коммуникационных технологий в индивидуализации обучения будущих специалистов по информатике в вузах. Дана характеристика задач, что поставлены в указанном процессе. Раскрыта сущность умения студента работать с компьютером. Указано, какие основные образовательные проблемы решаются при использовании информационно-коммуникационных технологий.